

Cotepeyv di Mem û Zîna Ehmedê Xanî da Reduplication in the Mem û Zîn of Ahmadi Khani

Sevim Hatun SÜRÜCÜ

Sevim Hatun SÜRÜCÜ | 0009-0008-9970-9242 | sewimhatun@gmail.com
PhD. Candidate at Bingol University, Institute of Living Languages, Department of Kurdish
Language and Literature, Bingol, Türkiye

Zafer AÇAR

Zafer AÇAR | 0000-0001-5323-9531 | zafer13acar65@gmail.com
Assoc. Prof. at Bingol University, Department of Kurdish Language and Literature,
Bingol, Türkiye

Citation:

Sürücü, S. H. & Açar, Z. (2024). Cotepeyv di Mem û Zîna Xanî da. *Nubihar Akademi* 22, 11-27. DOI: 10.55253/2024.nubihar.1569071

Article Type	Research Article
Submission Date	17.10.2024
Acceptance Date	19.12.2024
Publication Date	31.12.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - iThenticate
Conflicts of Interest	There is no conflict of interest between the author and any parties in the article.
Complaints	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing in the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Puxte

Cotepeyv bûye têgeheke rêzimanî ku amaje bi dubareyên deng morfem an jî peyvyan dike. Cotepeyvên ku weke dubareyan jî tên binavkirin ji bo bihêzkirin, xurtkirin û dewlemendkirina wateyê tên bikaranîn. Di van komepeyvyan de; yan heman peyv tê dubarekirin, yan peyvên nêzwate û diywate ligel hev tên bikaranîn yan jî peyvên hev deng li dû hevdu tên rêzkirin. Bi van taybetiyên xwe ve cotepeyv di helbest û

peşanê da ji bo xurtkirin û dewlemendkirina wateyê ji aliyê edîb, şair û nivîskaran ve hatine bikaranîn. Ehmedê Xanî yek ji wan edîb û nivîskaran e ku di berhema xwe Mem û Zînê de ev komepeyv firawan bi kar anîne. Xebata me, nusxeyên Mem û Zîna Ehmedê Xanî yên wekî ya Yıldırım (2010), Şemrexî (2011), Dostkî (2013) û ya Dost (2020) ve hatine amadekirin da ber hev û cotepeyvên berhemê analîz kirin. Ev xebat ji destpêkek û du beşan pêk tê. Destpêk bi kurtasî çarçoveya têgehî û teorîk tevî rêbaz û materyala xebatê dihewîne. Di beşa yekem de cotepeyv ji aliyê teşeyê ve, ya duyem de ji aliyê zimanê hêmanên wê ve hatine dabeşkirin û ew bi mînakên Mem û Zînê hatine nimûnekirin. Di dawiyê de cotepeyvên ku hatine tesbîtîkirin bi alfabetîk hatin rêzkirin û li xebatê hatin zêdekirin. Di encamê de divê em bêjin; me di Mem û Zînê de 826 cotepeyv tesbîtî kirin ku hinek ji wan dikarin daxilî ji kategoriyekê zêdetir bin.

Peyvên Sereke

Komepeyv, Cotepeyv, dubare, Ehmedê Xanî, Mem û Zîn.

Abstract

As a grammatical concept, the reduplication refers to the repetition of sounds, morphemes or words. The reduplication, which is named as repetition, manifests itself in the form of repetition of the same word, synonymous word repetitions, close or opposite meaning word repetitions or homophonic word repetitions in order to strengthen the expression. In these respects, the reduplications have been preferred by poets and writers as a concept that enriches the narrative in poetry and prose. Ahmad-i Khani, one of these poets, used reduplications extensively in his work Mem û Zîn. Our study analyzed the reduplications in Mem û Zîn by comparing the copies of Mem û Zîn annotated by Yıldırım (2010), Şemrexî (2011), Dostkî (2013) and Dost's (2020). This study consists of an introduction and two chapters. The introduction briefly covers the conceptual and theoretical framework, the methodology and materials of the study. While the first part shows the reduplications in Mem û Zîn in terms of form, the second part differentiates the reduplications according to the language they belong to. At the end, the reduplications identified were arranged in alphabetical order and added to the study. As a result, 826 reduplications were identified in Mem û Zîn and it was stated that these reduplications can be included in more than one category.

Keywords

Phrase, reduplication, doubling, Ahmad-i Khani, Mem û Zîn.

Destpêk

Ji komên peyvên ên bi dubarebûna peyv an jî parçepeyvyan saz bûne wekî cotepeyv hatine pênasîkirin. Ji bo cotepeyvê navên wekî cotepeyv, dubare, komên dubareyan, komepeyv ku hema hema wateya wan yek e hatine bikaranîn. Cotepeyv di Osmanî da “atf-i tefsîrî”; Frensî da “redoublement”; Îngilîzî da “reduplication, hendiadyoin”; Almanî da “Verdoppelung, Zwillingsformen, Hendiadyoin”; Tirkî da “ikileme” ye. Di xebatên li ser vê mijarê; em dibînin ku cotepeyv hem eleqe bi fonolojiyê (dubareyên dangan, rîtm û ahenga wan) hem morfolojiyê (dubareyên morfem û peyv) û hem jî sentaksê (wekî komepeyv ku carna ji du peyvyan zêdetir in) ve heye. Inkelas û Zoll (2000, r. 6) û Travis (2001, r. 455) nîşan didin ku xebatên pêşîn ên li ser cotepeyvyan (bn. Wilbur 1973, Marantz 1982, Clements 1985, Kiparsky 1986, Mester 1986, Steriade 1988, McCarthy û Prince 1995) zêdetir bala xwe didane ser rehendên fonolojîk ên van komepeyvyan. Wisa xuya dike di navenda vê nêzîktêdanê “dubarekirin” heye ku balê dide ser dengên rîtmîk û carîkirina wan dangan. Lê vê axiriyê tevî teorî û paradîgmayên fonolojîk rehendên morfolojîk û sentaktîk jî derketine pêş û bi gelek xebatan ev alî jî hatine teorîzekirin. Bo nimûne, Inkelas û Zoll (2000, r. 6) diyar dikin ku Rehên Teoriya Ducarîkirina Morfolojîk

(Morphological Doubling Theory) xwe dispêre pêşniyazên Hyman û yd. (1999) û wekî din ji hin hêlan ve sînardarkirina dubareyê (reh) ya Yipî (1995, 1998) û xebatên Downing û yd. (1997 û dewama wê) ên li ser fenomenên morfolojîk ên cotepeyvên zimanên Bantu. Dîsa xebata Travis (2001) nîşan dide ku cotepeyv nayê wê maneyê ku komepeyvên dujimarî ne lê ew dikarin ji du peyvyan zêdetir bin ku tesîrê li peyvrêziyê dikin.

Derbarê pênasê û kategorîzekirina van komepeyvyan de gelek xebat hatine kirin. Yılmaz (2014, r. 114) ji bo cotepeyvê tegeha *ikileme* bi kar aniyê û dibêje an ji bo danîna têtikiliyên wateyî di nav metnê da an jî ji bo pêkanîna nirxeke vebêjeyî ya stîlistîk, bikaranîna komepeyvên an ji heman peyvê an ji peyveke cuda pêk tê. Ergin (2003, r. 377), ji bo terma cotepeyvê peyva “tekrar”ê bi kar tîne û dibêje, tekrar (dubarekirin) ew komepeyv in ku ji bikaranîna du peyvên heman cinsî yê li du hevdu pêk tên. Li gorî wî sê fonksiyonên sereke yê cotepeyvyan hene: 1. Bihêzkirin 2. Zêdekirin 3. Berdewamî. Karaman (2021, r. 890) derdibirre ku hin riste ji serî heta dawiyê li ser cotepeyvyan hatine çêkirin, mijarên herî basit jî bi cotepeyvyan hatine îzahkirin. Çar-penc peyvên cuda ku hemwate ne li dû hevdu hatine bikaranîn, ev nîşan dide ku cotepeyv ji aliye jimara peyvyan ve nerm in. Anku dibe ku jimara peyvyan ji duduyan zêdetir be. Cotepeyv ne di demeke kurt da, di şert û mercên gunçaw da, bi geşepêdaneke 7-8 sedsalî da dikemilin û xweşik dibin (Tuna, 1948, r. 429). Herwiha herdu peyvên cotepeyvê pêk tînin qalib digirin, ji ber vê yekê guhertina rêza peyvyan ne mumkin e. Ku dihê peyvyan bê guhertinê wê cotepeyv xirab bibe. Lê belê di heman demê da hin cotepeyvên li derveyî wê qalibgirtinê dimînin jî hene (Hatipoğlu, 1972, r. 16).

Di lîteratura kurdî de jî, li ser vê mijarê xusûsen di berhemên rêzimanî de pênasê û tesnîfkirin hene. Tan (2015, r. 82) cotepeyvyan dike sê kategorî. Baran (2012, r. 39-41) cotepeyvyan di bin sernavê komepeyvyan da hildide ber dest û ji aliyê teşeyê ve wan dike heft kategoriyan. Xebata Ertekin û Açar (2015) yekem xebata misteqil e, bi kurmancî li sehaya Bakur, ku cotepeyvyan pênasê û kategorîze dike. Di soranî de ku wekî “cutewuşe” yan jî di hin berhemên de “cutenaw” hatiye binavkirin di dawiya salên heftêyî vir de xebat hene ku li gorî tesbîta me xebatên Nivîsarên li Kovara Beyanê (salên 80yî), Nesrîn Fexrî (1983), Celal Mehmûd Elî (1979), Kewser Gelalî (1998) hin xebatên pêşîn in di vî warî de. Di zazakî de jî xêncî xebatên di pirtûkên rêzimanî de wekî nivîsar xebata Gokalp (2017) dikare wek nimûne bê nîşandan.

Rêbaz û Materyala Xebatê

Ji bo ku em cotepeyvên di kurmancî da likar in yan jî hatine bikaranîn tesbît bikin me berê xwe da Mem û Zîn a Ehmedê Xanî. Mem û Zîn di tarîxa edebiyata Kurdî da yekem mesnewî ye ku bi awayekî rêk û pêk hatiye nivîsandin (Adak, 2013, r. 229). Ji *60 beşan* û ji *2656 beytan* pêk tê. Zimanê Mem û Zînê Kurmancî ye lê; Xanî, bi rêjeyên cuda ji Erebî, Farisî û Tirkî jî îstifade kiriye. Li gor tesbîta Yıldırım (2014, r. 37) di Mem û Zînê da rêjeya çar zimanan wiha ye: Kurdî 19601, Erebî 6015, Farisî 918, Tirkî 26 peyv in. Ji ber ku Mem û Zîn berhemeke Edebîyata Kurdî ya Klasîk e di nav xwe da ji bo spehîti û zindîbûna vegotinê gelek hunerên edebî dihewîne. Ev jî rê dide ku cotepeyvên curbicur bînin çêkin. Mînak tenasûb, digel hev bikaranîna du an ji duyan zêdetir peyvyan e ku di navbera wan da têtikilî heye. Mubalexe, ji bo biquwetkirina tesîra peyvê, zêdekirin an jî kêmkirina hêmanekê ye. Tezad, bikaranîna wan hêmanan e ku bi wateya

xwe ve ew dijberî hev in. Tekrîr, ji bo tesîra peyvê xurttir bibe li pey hevdu dubarekirina peyvên e ku wateya wê derdikeve pêş.

Ev nivîsar ji bo tesbîtîkirina cotepeyvên Mem û Zînê, têkilî zimannasiya metnî bi nêzîktê-daneke senkronîk, bi rêbaza wesfî dixebite. Bi vê mebestê, ji bo nimûneyan me çapên Mem û Zînê yê Yıldırim (2010), Şemrexî (2011), Doskî (2013) û Dost (2020) bi danberhevî analîz kir û nimûneyên xwe ji wan vebijartin. Herwiha ji bo tesbîtîkirina peyvên Erebî û Farisî me ji Lûgata Develioğlu (2006) îstifade kir. Cotepeyvên ku weke mînak hatin nîşandan digel beyta ku tê da derbas dibin ji berhema Yıldırim hatin wergirtin, herwiha jimara beytan hat destnîşankirin.

Divê em vê yekê jî bêjin; ev xebat ne pênasekirin, kategorîzekirin an jî teorîzekirina morfolojîk an jî sentaktîk a vê babetê ye. Lê ev xebat li ser kategoriyên diyar ên berê de hatine kirin dimîne û cotepeyvên Mem û Zînê “ji aliyê avabûnê” ve û “zimanê hêmanên wê” ve dike du beş û nimûneyên xwe wisa dide.

1. Cotepeyv di Mem û Zîna Ehmedê Xanî da

1.1. Ji Aliyê Avabûnê ve Cotepeyv

Cotepeyvên vê kategoriyê ser hev deh serenav û hin binbeşên hinekên wan dihewîne ku ew jî ev in: bi dúbarekirina heman peyvên hatine çêkirin, cotepeyvên bi dúbarekirina peyvên hemwate hatine çêkirin, cotepeyvên bi dúbarekirina peyvên diywate hatine çêkirin, cotepeyvên bi dúbarekirina peyvên nêzwate hatine çêkirin, cotepeyvên bi dúbarekirina peyvên vedengî (olandar) hatine çêkirin, cotepeyvên peyveke wê biwate yek bêwate hatine çêkirin, cotepeyvên ji du peyvên têkilhev hatine çêkirin, cotepeyvên ji du peyvên hevdudanî hatine çêkirin, cotepeyvên ku gihaneka “bi” yê dikeve nava herdu ûnsuran, cotepeyvên cûrbicûr ên di Mem û Zînê da hatin tesbîtîkirin.

1.1.1. Cotepeyvên bi Dúbarekirina Heman Peyvan Hatine Çêkirin

Ev cure cotepeyv ji dubarekirina heman peyvê pêk tên. Di Mem û Zînê da hejmara van cure cotepeyvên li gor tesbîta me 14 ne. Dem dem, sef sef, ref ref, çîn çîn û gulgul ji van çend mînak in. Peyvên bi wate hatine dubarekirin, ji mînanan çîn çîn bi rêya peyvên vedengî (reflection words) anku bi dubarekirina dengên siruştî pêk tên. Ev cure cotepeyv wateyên weke mibalexe, xurtkirin û zêdekirinê li hevokê bar dikin. Ev cure piranî ji hevdu cuda tên nivîsandin lê yê weke gulgul bi hevdu ve hatine nivîsîn jî hene.

Dem dem bide destê meyperestan

Xelqê ku hinek ji dil di destan (7/8)

Sef sef dimeşîne koh û deştan

Ref ref dixuşîne seyr û geştan (12/4)

1.1.2. Cotepeyvên bi Dúbarekirina Peyvên Hemwate Hatine Çêkirin

Ew cure cotepeyv in ku ji du peyvên hemwate pêk tên. Di Mem û Zîna Xanî da cotepeyvên hemwate hatin tesbîtîkirin. Ji ber bandora edebiyata klasîk û zimanên serdest ê serdemê Erebî û Farisî peyvên hemwate yê Erebî-Kurdî, Kurdî-Erebî gel hev hatine bikaranîn. Cih û mekan,

meqsed û murad, ceng û herb, siyah û tarî, tîfl û sebî çend mînakên cotepeyvên hemwate ne. Lê herçiqas wateya van bêjeyan weke hevdu xuya bike jî nayê wê wateyê herwest di şûna hevdu da bikaribin bîn bikaranîn (Hatipoğlu, 1972, r. 58).

Go 'adetê pêşiyê zemanan
Ev bû li hemî **cih û mekanan** (11/15)

Têk çûne bi me'reza mezadê
Dildadêyê **meqsed û muradê** (13/4)

Mîr gote Memê bi kîn û kerb e:
Îro mi digel te **ceng û herb** e (43/17)

Rabûn ku şevê **siyah û tarî**
Şems û qemeran kirî tewarî (14/65)

1.1.3. Cotepeyvên bi Dûbarekirina Peyvên Dijwate Hatine Çêkirin

Ew cure cotepeyv in ku ji bikaranîna du peyvên dijwate pêk tên. "Bi du peyvên dijwate Kurdan xwestiye têgiheke gelemperî bi dest bixin" (Tan, 2011, r. 80). Gelemperî cotepeyvên ku ji du peyvên dijwate pêk tên sînoren têgiha ku ravekirina wê tê xwestin xêz dikin (Hatipoğlu, 1972, r. 59). Di Mem û Zînê da him cotepeyvên sade yên weke pêş û paş, roj û şev, jor û jêr ku îro roj di zimanê rojane da jî tên bikaranîn hene him jî cotepeyvên Kurdî-Erebî û Erebî Kurdî ku di berhemên klasîk da bîn dîtin jî di zimanê jiyana rojane da nayên bikaranîn yên wekî leyl û nehar, xenî û beîs, şeb û rûz, zîr û bem, 'am û xas hene. Cotepeyvên dijwate wateyeke "nîvendî" li hevokê bar dike, "Bi dûbarekirina du peyvên dijwate mirov dixwaze tiştêkî texmînî bibêje" (Tan, 2011, r. 80).

Sazê dilê kul bi **zîr û bem** bit
Sazendeyê 'eşqê Zîn û Mem bit (7/35)

Roj û şev û weqtê **subh û êvar**
Yeksan dinuma li wan bi yekcar (14/70)

Piraniya peyvên ku cotepeyvê pêk tînin qalib digrin, nabe ku cihê wan bê guhertin; lê di Mem û Zînê da hin cotepeyvên ku peyvên wan cih guhertine hatin tesbîtkirin. Mînak di beytekê da siyeh û sifîd, di yekê da jî sifîd û siyeh hatiye bikaranîn.

Her yek dikirin beyanê ehkam
Bextê **siyeh û sifîd** î'lam (37/15)

Wellah ji **sifîdî û siyahî**
Wî qesd û xerez tu yî îlahî (60/52)

1.1.4. Cotepeyvên bi Dûbarekirina Peyvên Nêzwate Hatine Çêkirin

Ew cure cotepeyv in ku ji du peyvên nêzwate pêk tên. Di navbera peyvên da him ji aliyê dengî ve him jî ji aliyê wateyê ve nêzikahiyek heye. Mînak bax û rax, gilî û gazin, çîl û çepî, îsm

û zemîr, îns û perî û hwd. Peyvên ku cotepeyvê pêk tînin wateya xwe ya sereke winda nakin. Di Mem û Zînê da jimara cotepeyvên nêzwate ji 180 hebî derbas dike.

Ew herdu wekî du şebçiraxan
Gava dimeşîne **bax û raxan** (8/56)

Zahir dikirin ku zend û baz in
Êdî nediman **gilî û gazin** (8/51)

Qelp î dixel î bi dil neyar î
Pirr **çil û çepî** xirab û xwar î (35/6)

1.1.5. Cotepeyvên bi Dûbarekirina Peyvên Vedengî (Olandar) Hatine Çêkirin

Hin dengên siruştî hene ku wextê derbasî nivîsê tîn kirin cotepeyvên vedengî pêk tînin. Ev peyv piranî xwerû tîn bikaranîn û wateyên weke mubalexe û xurtkirinê li hevokê bar dikin. Ev cotepeyv ji aliyê şiklî ve dişibin cotepeyvên kategoriya “cotepeyvên bi dubarekirina heman peyvî” ya jorîn lê ferqa wan di mane û fonksiyana wan de heye ku yên vedengî piranî dengên teqlîdî ne û aliyê wan yê muzîkal zêdetir li pêş e. Di berhema Xanî da ev cure cotepeyv zêde nebin jî hene. Weke çîn çîn, çeççeqa û wd. Çîn çîn ji dubareya peyvên vedengî ên xwerû pêk tê û peyv cuda hatine nivîsîn.

Çîn çîn bike turreê di şebreng
Gulgul veke ‘arizê di gulreng (27/24)

Aşê dev û **çeççeqa** zebanan
Ava dehen û berê didanan (59/22)

1.1.6. Cotepeyvên bi Peyveke wê Biwate Yek Bêwate Hatine Çêkirin

Ev cure cotepeyv ji peyveke biwate û peyveke bêwate pêk tîn. Di van cure cotepeyvyan da yan peyva ewil yan jî ya duduyan biwate ye, peyvên mayî wateya peyva biwate xurttir dikin (Hatipoğlu, 1972, r. 58). Peyvên ku cotepeyvê pêk tînin li gor rêgezan nayên rêzîkirin yanî ewil peyva biwate ya a bêwate wê bê ne diyar e (Telli, 2017, r. 142). Di Mem û Zînê da minakên wê hene: bejn û bal, xan û man, hîle û xurde, xar û xes û hwd.

Agir ku digirte **xan û manan**
Wî girte bi gazî û fixanan (41/16)

Deh carî bi heqqê **bejn û balê**
Çil carî bi heqqê zulf û xalê (44/28)

1.1.7. Cotepeyvên ji du Peyvên Têkilhev Hatine Çêkirin

Hin cotepeyv hene ku bêjeyên wan wexta bi hevdu ra tîn bikaranîn hevdu temam dikin û her yek xwe wekî perçeya tevahiyê nîşan didin (Ertekin û Açar, 2015, r. 84). Di Mem û Zînê da ji ber tesîra edebiyata klasîk ev cure cotepeyv zêde hatine bikaranîn. Li gor tesbîta me jimara vê cure cotepeyvê ji 250 hebî zêdetir e. Pîr û kal, nan û av, av û gil, xal û xet, zulf û xal, can û dil, ser û pê, xeyl û xeşem, zend û baz û yd.

Lebteşne teleb dikin zelalê
Wê dane û damê **zulf û xalê** (2/38)

Pêxemberê cem'ê cuz û kul bû
Adem bixwe hêj **av û gil** bû (3/20)

Bîlcumle diçûne der ji malan
Hetta digehîşte **pîr û kalan** (11/18)

1.1.8. Cotepeyvên Hevdudanî yên bi Navbendekê Têne Girêdan

Ev cure cotepeyv ji du peyvên an bi gihaneka "o" û "û"yê yan bi navbendekê digihên hevdu (Ertekin û Açar, 2015, r. 85). Bo nimûne:

Sê roj û şevan bi dil **peyapey**
Wan teşneleban vexwarin ew mey (25/19)

1.1.9. Cotepeyvên ku Daçeka "bi" yê Dikeve Nava Herdu Ûnsuran

Ev cure cotepeyv bi daçeka "bi"yê ve têne girêdan ku herdu hêmanên cotepeyvê eynî peyv in. Di Mem û Zînê da jî mînakên bi vê cureyê çêbûyî hatine tesbîtîkirin; "ca bi ca, dem bi dem, dest bi dest, leb bi leb û wd". Kızıl (2019, r. 1534-1535) çend fonksiyonên ve daçeka kurmancî dide ber "by" a îngilîzî û nîşan dide ku "bi" wekî daçek dikeve navbera peyvên dubare yên kurmancî di maneyên ciyawaz de. Wekî ku di mînakên da jî tê dîtîna daçeka "bi" dikeve nava herdu ûnsurên ku cotepeyvê pêk tînin.

Wî sebzeyî **dem bi dem** bi xûne
Dê avi biden ji paşî bûne (59/42)

Evrengehe **dest bi dest** bi rê ve
Ew mertebe mertebe bi wê ve (59/57)

1.1.10. Cotepeyvên Cûrbicûr ên di Mem û Zînê da Hatine Tesbîtîkirin

Di Mem û Zînê da jî bilî cureyên cotepeyvên ên li jorê hatin behskirin hin cureyên din jî hatin tesbîtîkirin. Cotepeyvên bi gihanek û daçekên weke "...û...û...", "bi...bi...", "hem...hem...", "ne...ne...", "hin/hindek...hin...", "ger/eger...ger...", "çi...çi...", yê hatin tesbîtîkirin.

1.1.10.1. Cotepeyvên bi Gihanekên Cûrbicûr Hatine Çêkirin

Gihaneka ger, û, hem...hem..., ne...ne..., hin...hin..., çi...çi... di çêkirina cotepeyvên da hatine bikaranîn.

Hejmara gihanekên bi gihaneka "...û...û..."yê hatine çêkirin ji 140 hebî zêdetir e. Bi vê gihanekê cotepeyvên nêzwate, dijwate, hemwate û têkilhev ku jimara peyvên wê sisê ne tîn çêkirin. Mînak; dildar û şepal û nazenîn, bira û bab û ap, cunûn û dîn û har. Hin cotepeyvên bi rêya gihaneka "...û...û...û..." yê tîn çêkirin jî hene ku di vê cureyê da jimara "û"yê dibe sisê û jimara peyvên ku cotepeyvê pêktînin jî dibe çar. Mînak; hor û melek û perî û wîldan, zînet û xeml û xişt û henbel û yên wekî wan.

Li dû hevdu rêzkirina çar-pênc peyvên nêzwate û diywate ji aliye jimara unsûran va nerm-
bûna cotepeyvvan nîşan dide (Karaman, 2021, r. 890).

Serxweş ke li gerdenê guharan
Sersemke **cunûn û dîn û haran** (27/39)

“ger/eger...ger/eger...”:

Newbar e **eger şîrîn eger tal**
Metbû’ e ji rengê new’ê etfal (7/56)

“hem...hem...”:

Însan bixwe **hem zelum e hem nûr**
Adem ji te **hem qerîb e hem dûr** (1/24)

“ne...ne...”:

Ne fehm û xîred **ne ‘eql û ne hûş**
Gêr bûne li ser zemînî **medhûş** (14/29)

“hin/hindek...hin...”:

Hindek di betî’ û hin serî’ in
Hindek di me’în û hin menî’ in (11/6)

“çi...çi...”:

Fîlcumle **çi ewwel û çi axir**
Elqîsse **çi mu’în û çi kafîr** (2/24)

1.1.10.2. Cotepeyvên bi Daçekan ve Hatine Çêkirin

Di Mem û Zînê da hin cotepeyv hene ku bi alîkariya daçekên “bi” û “bê”yê hatine çêkirin. Daçeka “bi” wateyên wekî alîkariya amrazekê, ber bi cihekî ve hereket kirin, dabeşkirin, rû-
birû, sond, xwedîtî û wd. dide (Yıldırım, 2012, r. 269-270). Daçeka “bê” jî wateya neyînîti û
tunebûnê dide. Di berhemê da 9 cotepeyvên bi “bi” û 5 cotepeyvên bi “bê” yê hatine tesbîtki-
rin. Mînak; bi batin û bi zahîr, bi nesîhet û bi pend, bi roj û bi şev; bê nam û nîşan, bê rewac û
mexşûş, bê bab û yetîm û wd.

Cotepeyvên bi gihanek û daçek ji hevdu cuda tîn nivîsîn û him daçek him jî gihanek dike-
vin navbera herdu peyvvan, wan bi hevdu ve girê didin.

Bê tu’me û bê şerab û bêçav
Bê meqsed û bê murad û bêgav (15/11)

Bênam û nîşan û xeyrî û me'rûf
Qelbê we bi wan ku bûye meşxûf? (17/17)

Hukkam bi batin û bi zahir
Bê şubhe muşabih in bi agir (26/79)

Li jor di bin deh sernavan de me cotepeyvên Mem û Zînê nimûne kirin. Li jêr em ê li ser tabloyekê jimarên wan nîşan bidin:

Tablo 1. Ji Aliyê Avabûnê ve Cotepeyvên di Mem û Zînê da

Cureyên Cotepeyvyan	Hejmar
1. cotepeyvên bi dûbarekirina heman peyvyan hatine çêkirin	14
2. cotepeyvên bi dûbarekirina peyvên hemwate hatine çêkirin	96
3. cotepeyvên bi dûbarekirina peyvên dijawate hatine çêkirin	70
4. cotepeyvên bi dûbarekirina peyvên nêzwate hatine çêkirin	187
5. cotepeyvên bi dûbarekirina peyvên reflection hatine çêkirin	2
6. cotepeyvên peyveke wê biwate yek bêwate hatine çêkirin	4
7. cotepeyvên ji du peyvên têkilhev hatine çêkirin	248
8. cotepeyvên hevdudanî yên bi navbendekê têne girêdan	1
9. cotepeyvên ku daçeka "bi" yê dikeve nava herdu ûnsuran	4
10. cotepeyvên cûrbicûr ên hatin tesbîtkirin	200

1.2. Li gor Zimanê Hêmanên wê Cotepeyvên di Mem û Zînê da

Di vê kategoriyê de, em ê cotepeyvên ku ji hêmanên wê ji zimanên ciyawaz pêk tînin nimûne bikin ku bi vê em ê nîşan bidin Ehmedê Xanî digel zimanê xwe û devokên Kurmancî (Bohtî, Mihemedî û Silîvî) Erebi, Farisî û Tirkî jî dizanibû. Di Mem û Zînê da li gor zimanê avabûnê cotepeyvên ku hatin tesbîtkirin wiha ne: Cotepeyvên Kurmancî+Kurmancî, Kurmancî+Erebî, Kurmancî+Farisî, Erebi+Kurmancî, Farisî+ Kurmancî, Erebi+Erebî, Erebi+Farisî, Farisî+Erebî.

Hêjayî gotinê ye ku ji bo her cureyê sê mînak hatin hilbijartin û di beytan da hatin nîşand.

1.2.1. Cotepeyvên bi Kurmancî+Kurmancî

Cotepeyvên ku herdu peyvên wan jî Kurmancî ne di berhemê da hatin tesbîtkirin. Mînak; jor û jêr, şev û roj, agir û av û wd. Ev cotepeyvên ku herdu peyvên wan jî Kurmancî ne îro roj jî di zimanê rojane da tînin bikaranîn.

Ev lengeriyê di **zîv û zêrîn**
Şubhet felekê di **zor ê jêrîn** (22/49)

Ev ax û hewa û **agir û av**
Ev leyl û nehar û sî û sîtav (26/8)

Ye'nî **şev û roj** û subh û şam in
Hin rohnîn e hin ji wan zelum in (48/17)

1.2.2. Cotepeyvên bi Kurmancî+Erebî

Cotepeyvên ku peyveke wan Kurmancî û yek Erebî ye hatin tesbîtkirin. Peyva ewil a cotepeyvê Kurmancî ye û ya pey ra tê Erebî ye. Mînak; pêl û mewc, jar û ze'îf, dujmin û reqîb û wd.

Pêla ku digirte **pêl û mewcan**
Roja dikete hezîz û ewcan (9/6)

Lê **jar û ze'îf** û bê mecal e
Aşufteyê rûyê werdê al e (38/10)

Ger qismê muhib weger hebîbin
Elbette bi **dujmin û reqîb**in (24/38)

1.2.3. Cotepeyvên bi Kurmancî+Farisî

Cotepeyvên ku ji peyveke Kurmancî û yeke Farisî pêk tên ji hatin tesbîtkirin. Ewil peyva Kurmancî peyra jî ya Farisî tê, Kurmancî+Farisî. Mînak: bêhn û boy,

Sergermi bûyin bi guftûgoyê
Sermesti bûyin ji **bêhn û boyê** (52/53)

1.2.4. Cotepeyvên bi Erebî+Kurmancî

Cotepeyvên ku peyva wan a ewil Erebî û ya peyra Kurmancî ye. Di berhemê da cotepeyvên Erebî+Kurdî yên wekî tîfl û sebî, subh û êvar, zen û guman û hwd. hatin tesbîtkirin.

Roj û şev û weqtê **subh û êvar**
Yeksan dinuma li wan bi yekcar (14/70)

Dam û ded û ademî û heywan
Tîfl û sebî, aşivan û rezvan (36/24)

Ev **zen û guman** û 'ilmê teqlîd
Tebdîl bibin bi 'eynê tewhîd (59/81)

1.2.5. Cotepeyvên bi Farisî+Kurmancî

Hin cotepeyvên wekî tehl û tîrş, şad û xemgîn, ser û pê û hwd. ku di Mem û Zînê da hatin tesbîtkirin Farisî+Kurmancî ne.

Can û ceger û dil û hinavan
Dest û **ser û pê** û pişt û çavan (15/46)

Xîzan û geda xenî û zengîn
Şadan û hezîn û **şad û xemgîn** (23/65)

Ew şerbet eger şîrîn e xam e
Wer **tehl e û tirş e** natemam e (59/59)

1.2.6. Cotepeyvên bi Erebi+Erebî

Di mesnewiyê da cotepeyvên xwerû Farisî+Farisî nehatin tesbîtkirin, lê cotepeyvên Erebi+Erebî hene. Mînak ebleh û sefh , îsm û zemîr, leyl û nehar, batin û zahir û hwd.

Ez dê nihe remlekê birêjim
Îsmî û zemîrî ez bibêjim (16/20)

Ev ax û hewa û agir û av
Ev **leyl û nehar** û sî û sîtav (26/8)

Nabalix û **ebleh û sefh** in
Ya zahid û sofi û feqîh in (58/27)

1.2.7. Cotepeyvên bi Erebi+Farisî

Cotepeyvên ku peyveke wan bi Erebi û yek bi Farisî ne jî hatin tesbîtkirin. Mînak cunûn û şeyda, hor û perî û wd.

Ew **hor û perî** di bêbedel bûn
Lewra ku ji nûrê lemyezel bûn (8/32)

Herçî li me bû duçar û peyda
Hazir geriya **cunûn û şeyda** (16/23)

1.2.8. Cotepeyvên bi Farisî+Erebî

Cotepeyvên ku peyveke wan bi Farisî û yek bi Erebi ye hatin tesbîtkirin. Peyva ewil a cotepeyvê Farisî ye û ya peyra tê Erebi ye. Mînak; bend û qeyd, feryad û fixan, ceng û cîdal, geşt û seyran û hwd.

Roja weku çûne **geşt û seyran**
Wan dîne li rê du dîdeheyran (19/8)

Hazir nebitin kesek di seydê
Ew dê bimirit di **bend û qeydê** (36/19)

Bê **ceng û cîdal** û bê tehewur
Qet vî şuxulî mekan tesewur (46/16)

Di binbeşa li jor de li gorî zimanê hêmanên cotepeyvê nimûne hatin pêşkêşkirin. Îja li jêr em ê li gorî rêza alfabetîk wan pêşkêş bikin:

'am û xas	bax û bostan	bixûr û 'ûd û 'enber
'amî û xewadim û xewas	bax û buhar û berg û esmar	bizeban û baxeber
'aqil û 'ezîz	bax û mehbûb	bûbekr û 'umer
'asî û şeqlî û natemam	bax û rax	bûk û zava
'bedî û seyyar	bê cerhe û qerhe û birîn	bulh û natemam
'ebîd û azad	bê nam û nîşan	buraq û refref
'ehd û peywend	bê rewac û mexşûş	buzurg û kûçek
'elehî û se'alîk	bê şu'le û pêt û bê çirûsk	ca bi ca
'elîl û 'îllet	bêbab û yetîm	cahil û nezan
'enasir û sehab	bedesl û sefid û bedfi'al	cahil û ummî û sefil
'eql û ferr û ferheng	bedfê'l û sitîzekar û salûs	cam û qedeh û eyax
'eşq û mehebbet	bedxwah û pexîl û bedsigal	can û ceger
'eta û bexşîn	begzade û sade û rûwal	can û cism
'eys û 'îşret	bêhed û qiyas	can û dil (3)
'eys û kamiranî	bêhn û boy	cariye û xulam
'eys û neşat û şadimanî	bejn û bal (2)	cawnî û behar
'eys û xweşî	bela û bend	cebr û ikrah
'ezîm û dewwar	bêlîbas û tazî	cehennem û 'ezab
'ezra û ruwal û bikr û murdan	bend û leyiz û cih	celal û rehmet (2)
'îd û tehwîl	bend û qeyd	cemad û heywan
'ilm û hikmet	bend û seqet û xîlaf û kalan	cenet û sewab
'îzam û cild û hemdem	bendî û hebsî û girîftar	ceng û cîdal
'izz û naz (3)	bênezir û hemta	ceng û herb
'îzz û rif'et	bêquwet û bêtuwan	ceng û perxaş
'izz û temkin	ber û binagûş	cennet û hûr
'uqab û bazî	berg û bar	cewaz û ruxset
'usman û 'Elî	betal û zail	cewr û sitem
'uzam û cedd û walid	betî û dair	cih û mekan
ab û abgîn	beyaz û humre	cih û wusaq
ab û xak	beyda û demen	cism û can (2)
ademî û heywan	beyt û hecer û meqam û hucre	cundî û sipahî û emîran
agir û av	beyt û hecer û tewaf û 'umre	cunûn û dîn û har
ah û efxan	bêzeban û xamûş	cunûn û şeyda (2)
ah û feryad	bi batin û bi zahir	cunûn û waleh
asîman û 'erd	bi hevalî û bi wehdet	cuz' û kul
ateş û bad	bi nesîhet û bi pend (2)	çarîsû û sûk
av û gil (2)	bi roj û bi şev	çeçeq
av û gil	bi te'emmul û bi îdrak	çerx û baz û govend
ax û ber	bi tebayî û bi kesret	çerx û felek
ax û hewa	bi tewazu' û bi te'zîm	çeşm û leb û sîne
axa û ekabir û feqîr	bihîstin û rewayet	çi can û çi eşbab
axû 'erd	bihîşt û nîran	çi ewwel û çi axir
ayat û suwer	bil batin û bi zahir	çi mu'min û çi kafir
bab û pis	bilezzet û bitam	çi qalb û çi meqlûb
badenoş û serxweş	bira û bab û mam	çi telib û çi metlûb
bajêr û kelat û xanî	bira û bab û mam	çi ten û çi erwah
bar û zehmet	bîsat û esbab	çîl û çepî
barid û harr	bisk û xal	çîn çîn
batin û zahir	bisk û zulf û xal	dad û dîn û dewlet

dam û ded (2)
damad û 'erûs
dane û dame
dar û ber (2)
dawudî û sibtfî û nesara
dax û derd
debîq û diba
def û ribab
delîl û burhan
dem bi dem
dem dem (3)
der û ban
der û dest
derd û ah û wah
derd û derman
derd û êş
derwêş û re'iyye û feqîr
dest bi dest
dest û ezman
dest û pê (2)
dest û pê û dawan
dest û pençe
dest û pî û çav sêv û ruteb û enar
dest û ser û pê û pişt û çav
dev û kepî
dewa û derman
dewab û însan
dewende û perrende
dewlet û se'adet
di hindik û di nadir
diba û herfrî û xêz
dijmin û reqîb
dikan û sûk
dil û can (4)
dil û ceger (2)
dil û hinav (3)
dildar û şepal û nazenîn
dîn û dewlet
dîn û îman
dîndarî û dewlet û diyanet
dinê û axîret
dirav û dînar
dîtin û şehadet
dîwan û meclis
duçar û peyda
duçar û zahir
dûşîze û doxter û ruwal
dûşîze û nû'erûs û bîkr
dûxan û yehmûn
e'alî û ekabir
e'yan û ekabir û e'alî

ebleh û sefih
edanî û erazil
edanî û esaxir
eger şirfîn eger tal (2)
ekabir û xewas
elfaz û me'anî û 'îbarat
elmas û zumurrud û mirarî
emîr û xîlman
emlak û cewahir û xezîne
enîn û efxan
eqd û sîdaq û mehr û kabîn
eql û xired û şu'ûr
eqwam û qebayil û 'eşayir
erd û asîman (2)
erd û sema
erz û asîman
esbab û tecemmul û define
esl û bîx
eşq û wumqan
eyd û sersal
fanî û jar û muştîxak
faris û gurd û pehlewan
feda û qurban
fehîm û xîred
fêris û betlî û sînesaf
feryad û fîxan
fesh û eyyam
fezail û fuzûlî
fîkr û zîkr
fîl û ferzîn
fîl û rex û kergedan
fitne û fesad
fîxan û ah û zarî
fîxan û feryad
fîxan û gazî
fîxan û xulxul
fîxan û zarî
furaf û ceyhûn
fuzûlî û herzekar
gah gahî
gazî û fîxan
gazî û xuroş
geh gahî (2)
geh geh
genç û mal (2)
ger kafir û ger gunehîkar
ger melek û eger beşer
ger roj û eger şev
gerden û dest û pê û zencîr
gerden û dûş
geşt û seyran (3)
geweşt û şehnaz

gilfî û gazin
gul û sunbul
gulab û gulqend
gulab û misk û 'enber
gulgul
gulşen û gulistan
gustax û sitemger û siyehker
hakim û emîr
hamd û şukur
hamşadî û hemcefa û hemdem
hat û bat
hebîb û aşiq
hedd û xayet
hem bayî û hem xerîdar
hem kîtab e hem şîr
hem qerîb e hem dûr
hem resul e hem mîr
hem zelam û hem nûr
hemaşîyan û hemper
hemnefes û heval û hemdem
hemraz û emîn û nazenîn
hemser û hemnişîn û hemraz
hemşîre û hemcenah û hemser
hemzad û heval û hemnişîn
heqîqat û mecaz (2)
hesar û hebs û zîndan
heyat û kewser
heywan û nebat û me'iden û fers
heywanê û me'adîn û nebatat
hezîn û giryan
hezîn û nalan
hezl û baz
hîcab û perda
hîcab û tor
hicr û wîsal
hîle û xurde
hîlekar û cazû
hin 'eqlîremîde hin muşşewes
hin camederîde û hin serxwes
hin mu'telif in hinek muxalîf
hin mudbîr û hinek muddebber
hin muxtelîf in hinek mu'alîf
hin rojperest û hin şebefrûz
hin xusserrevîn û hin xemendûz
hindek di betî' û hin serî
hindek di heram û hin di tarî
hindek di me'în û hin menî'in
hindek di peya û hin siwar in
hindek di seqîl û hin xeffîf
hindek di şefaf û hin ditarî
hindek di xeffî û hin latîf
hor û melek û perî û wîldan

hor û perî (2)	mawerd û zabad û misk û 'en-ber	muhâl û muşkil
hor û xilman (3)	mawerd û zebad û misk	muhîb û mehbûb
horî û perî û xemrevîn	me'cer û burqe û serendaz	mulk û mal û millet
hûrî û melek	me'sûq û hebîb	mumkûnat û wacîb
husn û cemal	mecruh û ze'îf û dilefgar	munasib û muwafiq
ihtirâm û tekrîm	medar û teskin	munîr û rewşen
ilm û huner û kemal û îz'an	meh û mêhr (2)	muqîm û sair
îns û can (3)	mehelle û zikak	mûrad û meqsed (2)
îns û perî	mehibb û mehbûb	murîd û murad
înşa' û mebanî û îşarat	mêhr û bawefa	murşîd û pêşewa
îsm û zemîr	mêhr û muşterî	murşîd û rehber û delil
ixfa û texaful û tehemmul	mêhr û wefa	musafih û mu'aniq
ihtraz û î'raz	mehrûm û sefil û bênesîbek	musella û meqam
ins û can	mekesl û melabis	museyqel û munîr
îşaret û mu'emma	mekr û kizb û tezwîr	muşteha û mehbûb
jar û ze'îf (2)	mela û şêx û mîr	muşteha û mehbûb
jar û ze'îf	mela û xetîb	mûtfî û muhtaç
ji nû ve û tekrar	melul û me'yûs	mûtrib û saz
jor û jêr	melul û mehbûs	muzekker û muennes
kafir û musulman	melul û mexbûn	mulk û mal
kar û bar	mem û zîn (11)	muzekker û muennes
kebk û qaz	menazil û meqamat	muzeyyen û mulebbes (2)
keç û kurr û rûwal	menna' û muzebzebîn û îblîs	nam û neseb
kem û keyf	mensûb û muselsel	nan û av
kerb û elem	menzer û meher	nar û nûr
kerker	meqsed û me'nî	narînc û turînc (2)
kêşan û keşan	meqsed û murad (2)	nav û nişan
kewn û mekan	mêrinî û xîret û celadet	ne 'eql û ne hûş
kibr û kîn	mermûz û menaqîb û dirayet	ne murde û ne ehya
kîj û kur	mertebe mertebe	ne qîl e ne qal
kizb û teswîl	mesken û mal	ne serxweş û ne mest
koh û deşt	meş'el û fener	ne şem' û ne çîra
koh û deşt	meta' û kala	ne ten û ne can
kohî û kenarî	metlûb û meqasid û mûradat	ne xewn e ne xeyal
kubera û kurdemîr	mewan û hîcab	ne xwer ne xwabek
kuçe û xurfe û şîbak	mewt û heyat	ne yar û ne hemnîşîn
kufir û guneh	mewzû û meqasid û hîkayet	nebat û heywan
kufir û îman (2)	mexmûr û siyah û mest û bimar	nebat û însan
kûs û def û kerrenay û naqûr	mexmûr û siyahimest û sekran	nedan û aşîkar
le'b û baz	mezaq û meşreb	nedîm û nas (2)
le'b û bend û bazan	milk û melek û felek	nedîm û yar (2)
leb bi leb	mîr û axa	nefs û dil û can
leble'l û semen'îzar û gulrûx	mîr û geda	nelayiq û leîman
letîf û nazenîn	mîr û padîşah	nemmam û hesûd û hîlekar
letîf û xendan	mîr û paşa	neqs û nîşyan
lêv û zeqen û enar	mîsal û hemta	nergis û lale
lewî û qelem û sewabit û 'erş	mîsal û teswîl	nesl û neseb û heseb
leyal û nehar (2)	mu'ciz û keramet	neşat û 'eyş û 'îşaret
lutf û husn	mudd'a û metlûb	newal û kûh û deşt
lutf û kerem	muddea û metlûb	nexs û suls
ma' û tîn	mufîd û mustefad	nezîm û tertîb (2)
mal û menal		

nî'met û nefais
 nijdeyan û cerdan
 nişat û kameran
 nîzam û întîzam
 nûr û nar **(2)**
 nûr û zelum
 nutq û xeber
 nuzhetgeh û şehnişîn û eywan
 pakîze û pakibaz
 pêl û mewc
 pencer û şebak
 pend û xelet û xiîaf û yalan
 perr û bal
 perwaz û firr
 pêş û paş
 peyapey
 peyman û qesem
 piling û tazî
 pîr û kal **(4)**
 pîş û pes
 qail û fa'il û xudan
 qavil û xebîrî
 qaz û quling û kebk û teyhû
 qebra û sema
 qedîm û layezal
 qedîr û zulcelal
 qelb û can **(2)**
 qella' û qellaş
 qemsi' û xar û rûsiyah
 qend û şeker
 qendîl û fitil
 qerar û temkin
 qesd û xerez **(2)**
 qet' û fesle
 qettal û dilawer û cegerdar
 qewal û muxennî û xezelxwan
 qewam û quwet
 qewl û qerar
 qeyd û bend
 qeyd û zencîr **(3)**
 qeyser û sûk
 qeza û sunnet
 qible û kabe
 qiblegah û mescûd
 qiyas û te'iwil
 qur'an û xeber
 ramîşger û xweşşnawa û xweş-
 deng
 ref ref **(2)**
 refîq û rehber
 rehm û rîqqet **(2)**
 remz û hal

remz û îma
 reng û rû
 reqs û baz
 reqs û govend **(2)**
 resm û 'adet
 resm û ayin **(2)**
 retb û yabis
 rewneq û rohnî û kemal
 reyhan û binefş **(4)**
 rifq û rehmet
 rih û ceset
 riha û sunbul
 riza û nam û namûs
 roj û şev **(3)**
 rû be rû
 rûh û cesed
 ruh û qalib
 ruh û qelb
 rûm û 'ecem **(2)**
 rûm û 'ereb û 'ecem **(2)**
 rûm û hebeş û fireng û tatar
 rûx û binagoş
 ruxsar û zeqen
 sade û rûalan
 sadiq û rast
 saf û bêbeha
 saqî û şerab
 saxir û fisûnger
 se'y û teleb û tewaf û 'umre
 sebr û saman
 sebr û sukûn
 sebûr û xursend
 seda û gazegaz **(2)**
 sef sef
 sefa û zewq û suhbet
 sefil û bêxudan
 sehîh û mursel
 sehîqed û serefraz
 sêhr û mu'icizat
 sehra û çîmen
 sehwa û xelet **(2)**
 sekinîn û mutmeîn
 selasil û qeyd
 ser ser
 ser û pê
 sera û bostan
 serdarî û sewlet û siyanet
 serdefter û serwer
 serniwişt û sermeşq
 sersalî û bakir û rûwal
 sersam û dewar û ser' û meh-
 mûr

serw û şimşad
 serxweş û muşewweş
 setrenc û nerdan
 sewda û fûad û xebl û mexmûr
 seyadet û eyb
 seyr û geşt
 seyr û sulûk
 sî û sîtav
 sidq û îman
 sidq û wefa
 sîfat û ef'al
 siffîdî û siyahî
 sihhet û şifa
 silah û gurz û şimşîr
 sîxar û kubbar
 siyah û tarî
 siyeh û siffîd
 sofi' û mela
 sorgul û sunbul
 sot û kul
 sûbaşî û şehne
 subh û êvar
 subh û şam
 sunbul û lale
 sunbul û sorgul
 sûr û matem
 şad û xemgîn
 şad û xendan
 şad û xurrem **(2)**
 şadan û hezîn
 şah û wezîr
 şah û xûndikar
 şahî û sefa **(2)**
 şahî û xem
 şai'r û feqîr
 şê'r û xezel û kitab û dîwan
 şeb û rûz
 şefa û tarî
 şehadet û keyb
 şems û qemer **(4)**
 şer' û sunet
 şerab û qend û şeker
 şerbet û şerab
 şerbet û te'am
 şerbet û vexwarin
 şetul'ereb û ferat û ceyhûn
 şev û roj
 şewq û ziya û nûr û lem'an
 şeyda û cunûn û mubtela
 şimşad û çinar
 şîr û şeker
 şîr û şesperr **(2)**

şîwen û şahî	xafil û 'atîl	xubar û hûr
şîwen û şîn	xaib û hazîr	xuld û nîran
şûr û şer	xak û xaşak	xuld û seqer
şûşe û mendela	xal û nuqet	xull û zincîr
tab û taqet	xal û xet	xurşîd û meh û nucûm
tac û tomar	xal û xet û turre	xurûc û tehrîk
te'essub û eşîrî	xalis û temîz	xwar û zelîl û xakîsar
teb û tab	xan û man	yaqût û zumrurrud
tebl û 'elem	xanim û xewatîn	yar û ehbab
tecemmul û melabis	xar û xes	yar û exyar
tecezzu' û temekkun	xas û 'aman (2)	yarî û birayî û mu'axat
teferruc û temaşa	xayîn û xwar	yemîn û ewsenseng
tehl û tîrş	xebîs û xennas	yemîn û qenbel
têk têk	xedda' û xeberbezîn û telbîs	zahîd û sofî û feqîh
tekkelum û xeberdan	xedeng û xencer	zalîm û 'ewan
tella û şîban	xeffî û mexbûn	ze'îf û jar (2)
teng û tarî	xelq û nas	zebt û neseq û nîzam û dîwan
tengî û cefa	xeml û rewneq	ze'îf û dilefgar
tenha û tehin	xemze û awîr	zelîl û mehbûs
tenha û tenê	xenc û naz	zen û guman
terz û uslûb	xenc û nazan	zend û baz
text û ewreng	xenî û bais	zêr û zîv
tîfl û sebî	xenî û zangîn	zerb û tezyîn
toz û gerd	xerabî û xebîsî	zerîr û zergûn
tûl û 'erz û umq	xerb û şerq	zêrr û wereq û cewahîr û durr
türk û tacîk	xergûş û xezal û gûr û ahû	zewq û caf
tûtî û qumrî	xermohrî û morîk û mirarî	zewq û fereh
ûslub û sîfat û me'ne û lefz	xesm û dujmin	zewq û sefa û 'eys û noş
wehş û teyr (2)	xet û xal (2)	zîb û tezyîn
wehşî û ebhel	xeta û nîşyan	zîn û mem (4)
wehy û tenzil	xeta û sehwa	zînet û xeml û qîşt û henbel
welwele û fixan û zarî	xewas û 'amî	zîr û bem (3)
weqar û 'eql û ferheng	xeyl û heşem	zîv û zêr
weqt û gav (2)	xezal û gur û xergûş	zulf û gîsû
wezîr û serwer	xîrab û xwar	zulf û xal (11)
wezn û qîrat	xîza û xwarîn	zurna û nefîr û kûs û me
wucûb û îmkan	xîzan û geda (2)	

Encam

Xebata me cotepeyvên di Mem û Zînê de tesbît kirin ku ew jî bi qasî 826 heban e ku hinek ji wan xusûsiyetên ji kategoriyekê zêdetir dihevin. Cotepeyvên ku me tesbît kirin me li gorî avadanî û zîmanê hêmanên wê dabeşkirin. Di encama xebatê da hin taybetiyên cotepeyvên ên hatin tesbît kirin ev in:

1. Mem û Zîn berhemeke dewlemend e ji aliyê cotepeyvên ve çî ji aliyê mêjerê çî ji aliyê cureyên cotepeyvên ve be.

2. Ehmedê Xanî digel zîmanê xwe û devokên Kurmancî (Bohtî, Mihemedî û Silivî) Erebi, Farişî û Tirkî jî dizanibû ku bi bikaranîna cotepeyvên bi zîmanên cîyawaz vê yekê baş nîşan dide.

3. Janrayên cotepeyvên di berhemê da ji hevdu cuda ne û hejmara wan jî diguhere:

a. Herî zêde cotepeyvên têkilhev hene ku hejmara wan ji 240î zêdetir in. Peyra cotepeyvên nêzwate (ji 180yî zêdetir) û cotepeyvên hemwate (ji 90î zêdetir) tên.

b. Herî kêm cotepeyvên vedengî hene ku tenê du mînakên wê hatin tesbîtkirin.

c. Di berhemê da hin cotepeyvên ku di bin serenavê "cotepeyvên cûrbicûr" da hatin dayîn hene ku bi alîkariya daçek û gihanekan hatine çêkirin.

4. Hat tesbîtkirin ku zimanê avabûnê yê cotepeyvyan jî ji hevdu cuda ne. Digel cotepeyvên xwerû Kurmancî yên wekî jor û jêr, agir û av, şev û roj cotepeyvên Kurmancî+Erebî, Erebi+-Kurmancî, Farisî+Kurmancî, Erebi+Erebî, Erebi+Farisî, Farisî+Erebî hatin tesbîtkirin.

5. Cotepeyv bi giştî bi gihaneka "û" yê bi hev du ra hatine girêdan.

6. Taybetiyeke din a cotepeyvyan ew e ku cotepeyvên ku heman wateyê didin; di beytên cuda da, di şûna dubarekirinê da, bi peyvên cuda hatine dayin. Mînak: Erd û asîman di du beytan da hatiye dubarekirin lê di du beytên cuda da, di şûna vê da; erd û sema, erz û asîman hatine bikaranîn ku ev jî nîşaneyeke xurtbûna zimanê berhemê ye.

7. Cotepeyv bi demên dirêj ra qalib digrin, li ziman rûdinên û peyvên cotepeyvê nikarin cih biguherînin; lê di Mem û Zînê da me cotepeyvên wekî "sifîd û siyah", "siyeh û sifîd" ku peyvên wê cih diguherînin tesbîtkirin.

Çavkanî / References

- Adak, A. (2013). *Destpêka Edebiyata Kurdî ya Klasîk*. Çapa Yekem. İstanbul: Nûbihar.
- Ayverdi, İ. (2011). *Misallî Büyük Türkçe Sözlük*. Dördüncü Baskı. Cilt 2.
- Baran, B. (2012). *Rêzimana Kurmancî*. Çapa Yekem. Diyarbakır: Belkî.
- Bedirxan C. & Lescot, L. (2000). *Kürtçe Dilbilgisi*. Beşinci Baskı. İstanbul: Doz Yayınları.
- Develioğlu, F. (2007). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. 24. Baskı. Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları.
- Doskî, T. İ. (2022). *Şerha Dîwana Ehmedê Xanî*. Çapa yekem. İstanbul:Nûbihar.
- Dost, J. (2020). *Mem û Zîn bi Kurdîya Îro*. Çapa Duyem. İstanbul: Avesta.
- Ehmedê Xanî (2011). *Mem û Zîn*. Amadekar. Huseyn Şemrexî. Çapa Duyem. İstanbul: Nûbihar.
- Ergin, M. (2003). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Ertekin, M. Z. û Açar, Z. (2015). Di Kurmancî de Cotepeyv û Cûreyên Wan. *Bingöl Üniversitesi Yaşan Diller Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 82-92.
- Gökalp, B. (2017). Zazakî De Çekuyê Diletî. *Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 120-130.
- Hatipoğlu, V. (1972). *Türk Dilinde İkileme*. Genişletilmiş İkinci Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Inkelas, S., & Zoll, C. (2000). Reduplication as morphological doubling. Manuscript: University of California, Berkeley and Massachusetts Institute of Technology.
- Karaağaç, G. (2016). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Karaman, A. (2021). EskiTürkçede (7-12yy) İkilemeler. Malatya. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kayseri: Kubbealtı Neşriyat.

Kızıl, H. (2019). Berawırdkırına Taybetiyên Daçekên Kurdî bi Daçekên İngilizî re ('bi'ya Kurdî digel 'by'a İngilizî). *Şarkiyat* 11(3), 1524-1546. <https://doi.org/10.26791/Sarkiat.620959>.

Tan, S. (2011). *Rêzimana Kurmancî*. Çapa Duyem. Stenbol: Weşanên Enstîtûya Kurdî ya Stenbolê.

Telli, B. (2017). Düneydoğu Anadolu Bölgesi Ağızlarında Geçen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*. 3(6), 133-149.

Travis, L. D. (2001). The syntax of reduplication. *In North East Linguistics Society*, 31(2), 1-14.

Tuna, O.N. (1948). Türkçe Tekrarlar. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 3, 429-447.

Türkçe Sözlük (2005). 10.Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Xanî, E. (2009). *Mem û Zîn* (Amd. Huseyîn Şemrexî). İstanbul: Nûbihar.

Yıldırım, K. (2012). *Kürtçe Dilbilgisi*. Birinci Baskı. Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiyede Yaşayan Diller Enstitüsü Yayınları.

Yıldırım, K. (2014). *Dîwan (Ehmedê Xanî Kulliyati-4)*. Çapa Yekem. İstanbul: Avesta.

Yıldırım, K. (2016). *Mem û Zîn Çeviri ve Kavramsal Tahlil*. Üçüncü Baskı. İstanbul: Avesta.

Yılmaz, E. (2014). *Temel Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Pegem Akademi.

Extended Abstract

Introduction

Reduplications are groups of words based on the repetition of words or, in some cases, parts of words. These structures are included in the subject of phonetics, morphology and syntax as sound events, structures of words and word groups. In this respect, reduplications show the grammatical dimension of the language, but also the semantic dimension of the language as they are structures used to strengthen the narrative. According to Inkelas & Zoll (2000) and Travis (2001), the first studies on reduplication (cf. Wilbur 1973, Marantz 1982, Clements 1985, Kiparsky 1986, Mester 1986, Steriade 1988, McCarthy & Prince 1995) focused more on the phonological dimension of reduplication. However, there has been an increase in theoretical studies on the morphological and syntactic dimensions of these structures. For example, according to Inkelas & Zoll (2000, r. 6), Morphological Doubling Theory is based on the proposals of Hyman et al. (1999), but also in some aspects on the restricted repetitions of Yip (1995, 1998) and the work of Downing et al. (1997 et al.) on morphological phenomena in Bantu language reduplications.

Although Kurdish (Kurmanji) literature has dealt with doubling in gramatic books (e.g. Tan, 2015; Baran, 2012), the first academic study on the subject in Turkey is Ertekin and Açar's (2015) study. While our study refers to the first studies in the Sorani and Zazaki lite-

ature, it refers to the aspects of the subject that are left incomplete in the first studies in the Kurmanji literature and thus tries to address the subject from a broader perspective.

Reduplications have been preferred by poets and writers as a concept that enriches expression in poetry and prose. Ahmadi Hani, one of these poets, made extensive use of reduplications in his work *Mem û Zîn*. *Mem û Zîn*, one of the most important works of classical Kurdish literature, has a rich literary expression with its language, style and figures of speech. In particular, arts such as proportionality, overstatement, contradiction and repetition, which are relevant to our subject, refer to literary style, and some reduplication structures formed with these verbal arts in the context of language features are worth analyzing.

Method And Material Of The Study

This study, which falls within the field of textlinguistics in one aspect, tries to identify and analyze the reduplications in *Mem û Zîn* masnavi with a descriptive method and a synchronic approach. For this purpose, our study analyzed the reduplications in the work by comparing the copies of *Mem û Zîn* annotated or translated by Yıldırım (2010), Şemrexî (2011), Doskî (2013) û ya Dost (2020). Our study consists of an introduction and two chapters. The introduction briefly covers the conceptual and theoretical framework and includes the method and material of the study. The first part shows the reduplications in *Mem û Zîn* in terms of form. In this section, the reduplications are discussed under ten headings and explained with examples from the masnavi. In addition, the reduplications identified in this section are tabulated in numerical data. The second section makes a distinction according to the language to which the reduplications belong. The use of Kurdish, Arabic and Persian words as reduplications is exemplified under eight headings. At the end, the identified reduplications are arranged in alphabetical order and added to the study.

Conclusion

This study, which examines the reduplication structures in *Mem û Zîn* and their grammatical features, has identified more than 820 reduplications in the work and stated that some of these reduplications can be included in more than one category. Our study, which exemplifies the reduplications in the text under different categories, has determined that these structures in *Mem û Zîn* enrich the narrative and contribute to the literary style of the text.

Recommendation

As one of the studies that emphasize the importance of analyzing the early texts of Kurdish in order to better understand many grammatical structures in Kurdish or to find examples that have not yet been identified, this study suggests that researchers should focus more on the texts of the classical period.